

varit begränsat till Sigtuna och Ärlinghundra härad. Möjligen har han hört hemma i Sigtuna. Hans arbeten ha en utpräglad kristen karaktär. På alla hans ristningar förekommer kors. På de flesta dessutom fromma önskningar: »Gud hjälpe hans ande» (U 379, 467, 474), »Gud hjälpe hans ande och alla kristna» (U 457), »Den helge Krist hjälpe hans ande» (U 391), »Mikael tage vård om hans ande» (U 478).

Alla Torbjörns ristningar börja med ett + (eller ×). F. ö. är : (eller mera sällan ·) skilletecknet mellan orden. Runorna stå vanligen mycket tätt tillsammans, särskilt mot inskrifternas slut. Runornas former visa, att Torbjörn har varit en omsorgsfull men icke särdeles tränad runmästare. I U 391 förväxlar han 2 ggr **a** och **n**. I sitt eget namn har han uteglömt en runa (**purbiun**). På U 379 finnas två olika former av **s**-runan: $\downarrow$ (5 ggr) och $\downarrow\downarrow$ (vardera 1 g.). $\downarrow$ förekommer även på U 470. $\downarrow\downarrow$ -runan har hos Torbjörn ofta ett mycket karakteristiskt utseende. Ett par avvikande former förekomma på U 474 i ordet **reisa** och på U 478 i ordet **ikifastr**. Att på U 379 runan 71 **u** har fått en ovanlig form bestående av två raka streck, beror tydligen på den tvära krök, som runslingan där gör. Att på U 391 några runor blivit mindre väl formade (särskilt **r** i **risti**) sammanhänger säkerligen med ristningsytans ojämnhet. **u**- och **r**-runorna variera ganska mycket och äro ibland ej tydligt åtskilda; jfr särskilt på U 474 **r** i **kufrip**. Deformerad på grund av det tränga utrymmet har på U 457 **n** blivit i ordet **kristnum**.

Torbjörn använder **r**-runan för **r**: 6—11 **kiltar**; jfr U 391 **pesar**, U 474 **iukeir**. Däremot vanligen **eftir** (dock även **effir** U 474 och U 470). **o**-runan betecknar vanligen *o*-ljud: U 391 **alboþ**, **sloþi**, U 474 **broþur**, U 478 **bota**, men förekommer även i namnen **suarthofþi** och **onut** U 457; ovissat är, vilket ljud runan här representerar. **h**-runan brukas i **felaha** U 391 och **mihel** U 478.

Viktigt är, att Torbjörn konsekvent använder formerna **let** med **e** och **reisa** : **stein** med **ei**. Det visar klart hans samband med ristaren Visäte.

Enligt v. Friesen (*Upplands runstenar*, 1913, s. 67) bör Torbjörns verksamhet förläggas till tiden 1060—75¹, enligt Brate (*Svenska runristare*, s. 71) till 1070-talet.

380. Sigtuna, Kyrkogården.

Pl. 44.

Litteratur: O. Juel, *Sigtunas runstenar* (i: *UFT* h. 26, 1908), s. 10 (nr 19).

Äldre avbildning: O. Juel foto (a. a. fig. 19).

Stenen påträffades, då kyrkogårdsmuren, som var lagd 1796, under åren 1899 och 1900 omlades. Den står nu rest vid ett träd mitt framför huvudingången till kyrkan, 25 m. V om kyrkan.

Mörk, blågrå sten av en lös, skiffrig bergart. Höjd 0,87 m., bredd 0,54 m. Ytan är mycket ojämn och knottrig, därtill hårt vittrad. Endast en mindre del av runslingan på ristningens vänstra sida samt en del av ornamenten i mitten finnas kvar. Ristningen har ursprungligen varit djupt huggen. Det som finnes kvar är tydligt.

Inskrift:

... **s** - - **arn** ⁵ **· auk** ¹⁰ **· kus** **· li** ...

[A]_s[bi]_{orn} ok **kus** le[tu] ...

»Åsbjörn och **kus** läto...»

Till läsningen: 1 **s** är säkert, även om översta delen är bortvittrad. Framför 1 **s** finnes ingen säker runa. Ytan är alltför svårt skadad av vittring. En fördjupning finnes tvärs över slingan,

¹ I *UFT* h. 26 (1909) sättes den till omkring 1075.

som kan vara rest av ett **i** eller en hst. Närmast efter det korsande bandet är endast den inre delen av runslingan i behåll; här finnas tre stavar, den mellersta svagt bågböjd. R. 2—3 kunna sålunda ha varit **bi**. Alla de följande runorna äro fullt säkra. 10 **k** är icke stunget.

Juel läser i framför 1 **s** och har därefter nedre delen av 2 **b**. Sålunda 1—6 **isbiarn**.

De båda sista runorna 13—14 **li** äro helt säkert början av ett **litu** 'lätö'. Inskriften har börjat med två namn. Det första har säkerligen varit *Asbiorn*. Det andra namnet, 10—12 **kus**, återfinnes på två runstenar i trakten V om Sigtuna: L 32 Väppeby, Kalmar sn och L 36 Ö. Grans kyrka; i dessa båda inskrifter avses samme man.

381. Sigtuna, Kyrkogården.

Pl. 44.

Litteratur: D 2:198. P. J. Lindal, Forskningar i Sigtuna-ängden hösten 1875 (ATA); UFT h. 5 (1876), s. 58; O. Juel, Sigtunas runstenar (i: UFT h. 26, 1908), s. 6 (nr 12); E. Brate, Anteckningar 1896 (ATA).

Äldre avbildningar: Dybeck a. a.; Brate foto (ATA).

Fragment av en runsten, inmurad i östra yttervägen på det Gernerska gravkoret, strax ovanför marken, 1,5 m. S om järndörren (se fotografi i UFT h. 26, fig. 15). Gravkoret är uppfört år 1757, och stenen har sannolikt då blivit inmurad.

Ljusgrå, kvartsrik granit. Höjd 0,61, bredd 0,59 m. Ytan är ytterst hårt sliten; möjligen har stenen tidigare legat som tröskel eller golvsten. Ristningen är därför mycket grund och ställvis nästan helt utplånad. Särskilt gäller detta om runslingan längst t. v. (i stenens nuv. läge), där knappast något är fullt säkert. Varken Dybecks eller Brates läsningar kunna verifieras. — Av ornamentiken, särskilt korsets ställning, är tydligt, att stenen sitter upp och ned. Ristningen har bestått av två rundjur med kropparna utefter stenens kanter, upptill och nedtill inböjda och kopplade. Upptill äro delar av huvudena bevarade; nedtill ha runbanden slutat i snäckformigt inrullade stjärtar. Mellan stjärtarna reser sig det i sin helhet bevarade korset, som har utgjort ristningens mittparti.

Inskrift:

... - **n** · **ui** - ... : ... **n** : **resa** : ... **ita** ... **a** ... **u** · **kup** : **hiabi** **at** ·

... *Guð hial[p]i and* ...

»... Gud hjälpe anden ...»

Till läsningen: Efter de första runorna ... - **n** : **ui** - har inskriften fortsatt i en båge utåt och uppåt, och därefter i den h. runslingan nedåt. Före 6 **n** kan här intet med någon säkerhet läsas, med undantag av ett sk: 6—10 **n** : **resa** är ytterst svagt men sannolikt. Punkten i 8 **e** är tydlig. R. 11 har möjligen varit **f**. 14 **a** är säkert, 15 **u** däremot ovisst. Därefter har i stjärtens spets funnits plats för en runa, varav hst synes skymta svagt. Slutet av inskriften 16—25 **kup** : **hiabi** **at** · är tydligt, med undantag av sista runan, vars övre del är mycket hårt vittrad.

Dybeck: ... **in** · **ui** ... : **r** ... **ret** ... **fti** : **e** - **su** **kup** : **hiabi** **at** · . — Lindal: ... **in** : **ui** ... **r** - - **rn** : **res** - ... **fti** : **easu** ... **kup** : **hiabi** **at** · ... — Brate: ... **in** · **ui** ... : **biarn** : **resa** ... **fti** : **paour** · **kup** : **hiabi** **al** · . »Förmodligen är **al** återstoden av **sal** 'själ', som icke fått rum på korsarmen.» — Juel har ingen egen läsning utan nöjer sig med att återge Dybecks.